Van klas tot schat

Schoolerfgoed: noden, ambities, good practices

Netwerkmoment

Eisden, 20 november 2024 / Melle, 27 november 2024

Liberas
CENTRUM VOOR DE GESCHIEDENIS VAN HET VRIJE DENKEN EN HANDELEN

KU LEUVEN KADOC

ECRU

Erfgoed VIERSPRONG

FARO
Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed

Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee

de griffel BASISSCHOOL

COLLEGE MELLE

Vlaanderen
verbeelding werkt

Schoolerfgoed?!

Algemene toelichting en voorstelling resultaten pilootbevraging

Liberas
CENTRUM VOOR DE GESCHIEDENIS VAN HET VRIJE DENKEN EN HANDELEN

KU LEUVEN KADOC

ECRU

Erfgoed VIERSPRONG

FARO
Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed

Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee

de griffel BASISSCHOOL

COLLEGE MELLE

Vlaanderen
verbeelding werkt

Context

- Initiatieven om schoolerfgoed in kaart te brengen en/of te valoriseren, bijvoorbeeld:
  - Archiefenquête schoolarchieven bisdom Antwerpen (2008-2011, KADOC en Diocesaan Secretariaat Katholiek Onderwijs Antwerpen)
  - Verkennende registratie van het erfgoed van landbouw-, tuinbouw- en voedingsscholen in Vlaanderen en Brussel (2014-2015, Centrum Agrarische Geschiedenis)
  - Slimerfgoed.be (2019-2021, Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee en KADOC)
  - Adviesverlening en veldverkenning door Liberas en KADOC
- Initiatieven om de erfgoed- en onderwijssector dichter bij elkaar te brengen, bijvoorbeeld:
  - Erfgoedklasbakken (FARO)
  - Buurten met erfgoed
  - Archief voor Onderwijs (meemoo)
  - Educatieve initiatieven van diverse erfgoedorganisaties

Context

- Scholen in Vlaanderen en Brussel bewaren een schat aan erfgoed, én dat erfgoed is waardevol!:
  - Maatschappelijk erg relevant
  - Groot pedagogisch potentieel voor de school zelf:
    - Weerspiegelt de geschiedenis en cultuur van de school, is nabij en herkenbaar
    - Kan ingezet worden om te werken aan sleutelcompetenties
- De zorg voor dat schoolerfgoed is niet evident:
  - Scholen ontvangen geen specifieke middelen voor erfgoedzorg en hebben niet altijd de nodige expertise in huis
  - Samenwerking met erfgoedorganisaties biedt potentieel!
- Beter zicht krijgen op het door scholen bewaarde erfgoed en hun noden via een pilootbevraging in twee regio's

Opmaak en verspreiding van de bevraging

- Liberas en KADOC-KU Leuven, in samenwerking met FARO, Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee en ECRU Erfgoed
- Integrale erfgoedbenadering:
  - Onroerend, roerend en immaterieel erfgoed
  - Duidelijke omschrijvingen van de erfgoedtypes
- Vooral meerkeuzevragen
- November 2023-februari 2024: brede verspreiding + herinneringen
- Klik hier voor de volledige vragenlijst

Opmaak en verspreiding van de bevraging

- Potentiële respondenten:
  - Alle basis- en secundaire scholen in de Limburgse mijnstreek (6 gemeenten) en de ruime regio Gent (8 gemeenten)
  - Limburgse mijnstreek: 140 scholen (87 basis, 53 secundair)
  - Ruime regio Gent: 278 scholen (173 basis, 105 secundair)

Responsgraad

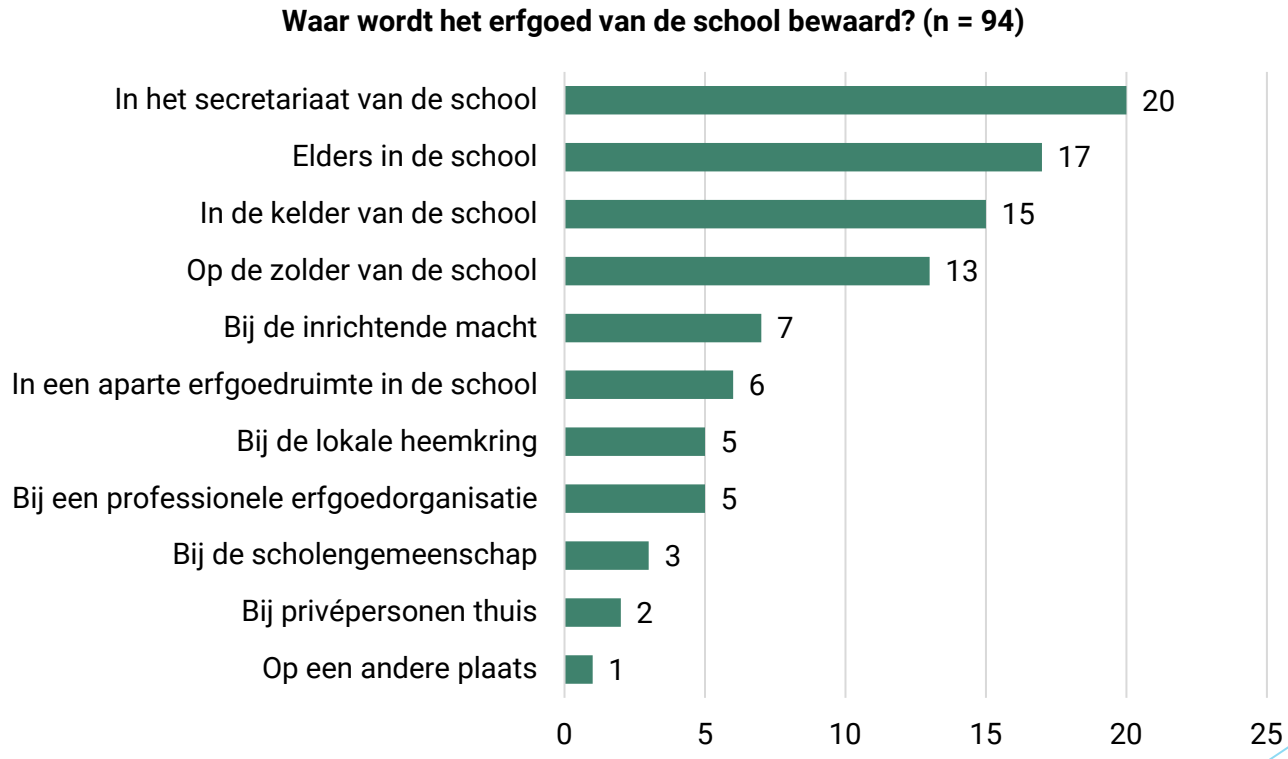
- 51 bruikbare antwoorden, goed voor 60 instellingsnummers
- Responsgraad van 14,4%:
  - Basisonderwijs: 15,4%, secundair onderwijs: 12,7%
  - Limburgse mijnstreek: 25%, ruime regio Gent: 9%
- Geen comparatieve analyse, wel waardevolle indicaties

Het bewaarde schoolerfgoed en de daarmee verbonden noden

- **Bewaarplaatsen van het schoolerfgoed:**
  - Verspreide bewaring, gemiddeld 2 bewaarplaatsen per school
  - Secretariaat, kelder en zolder zijn het populairst

Het bewaarde schoolerfgoed en de daarmee verbonden noden

- **Bewaarplaatsen van het schoolerfgoed:**

Het bewaarde schoolerfgoed en de daarmee verbonden noden

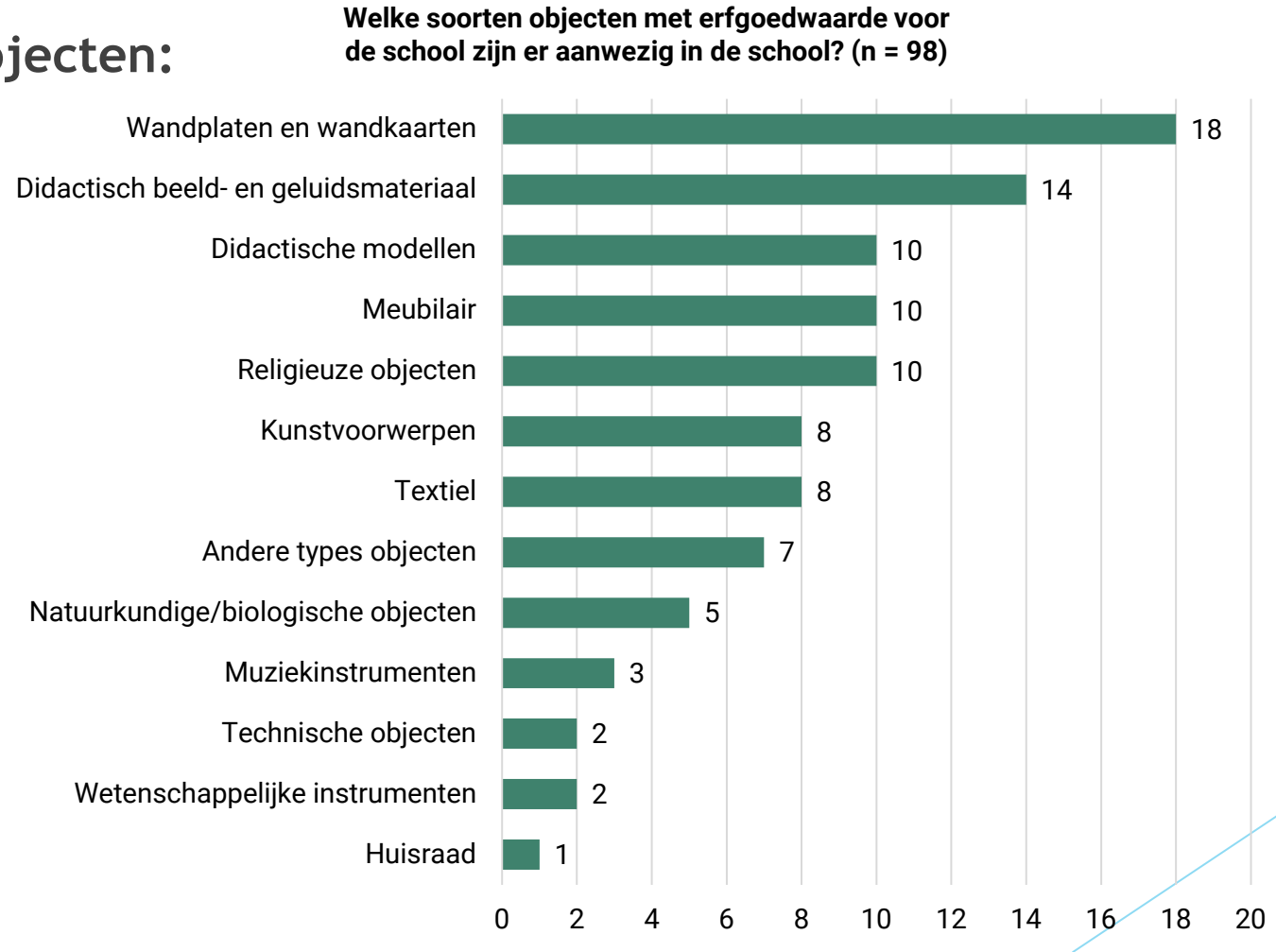
- **Onroerend erfgoed:**
  - Gaat om gebouwen of landschapselementen met erfgoedwaarde (al dan niet beschermd)
  - 45,1% van de scholen beheert onroerend erfgoed
  - Het onroerend schoolerfgoed is divers + het dateert vooral uit de 20ste eeuw
  - Mogelijke spanning tussen de erfgoedwaarde van een schoolgebouw en de vereisten om op een eigentijdse manier onderwijs te verstrekken
  - 65% van de scholen wenst advies/ondersteuning, vooral over subsidiemogelijkheden

Het bewaarde schoolerfgoed en de daarmee verbonden noden

- **Objecten:**
  - Gaat om alle objecten met erfgoedwaarde voor de school
  - 68,9% van de scholen bewaart een of meerdere soorten objecten met erfgoedwaarde (gemiddeld 3,2 soorten per school)
  - Ongeveer de helft van de collecties: < 20 objecten
  - 80,6% van de scholen met objecten beschikt niet over een inventaris, slechts één school heeft een volledige inventaris
  - 61,3% van de scholen wenst advies/ondersteuning, vooral over waardering en selectie, herbestemming en inventarisatie

Het bewaarde schoolerfgoed en de daarmee verbonden noden

- **Objecten:**

Het bewaarde schoolerfgoed en de daarmee verbonden noden

- **Archieven:**
  - Gaat om de historische papieren, audiovisuele en digitale archieven
  - De meeste scholen bewaren historisch archief, van de school zelf en/of van voormalige scholen en/of van met de school verbonden organisaties
  - Schoolarchieven zijn nauwelijks geïnventariseerd en geordend
  - Uitdagingen inzake digitale archivering:
    - 31% van de scholen bewaart het digitaal archief gecentraliseerd
    - 95,2% van de scholen gebruikt een of meerdere digitale platformen
    - Gebruik van socialemediakanalen en websites
  - 33,3% van de scholen wenst advies/ondersteuning, vooral over waardering en selectie, herbestemming en inventarisatie

Het bewaarde schoolerfgoed en de daarmee verbonden noden

- **Bibliotheken:**
  - Gaat om uitgegeven publicaties
  - 52,4% van de scholen beschikt over een bibliotheek
  - Kinder- en jeugdboeken (fictie en non-fictie), naslagwerken en woordenboeken, tijdschriften en handboeken komen het meest voor
  - Van de inhoud van 52,4% van de bibliotheken bestaat er een gehele of gedeeltelijke lijst/catalogus
  - 43,2% van de scholen bewaart eigen uitgaven
  - 35% van de scholen wenst advies/ondersteuning, met waardering en selectie als meest vermeld aandachtspunt

Het bewaarde schoolerfgoed en de daarmee verbonden noden

- **Immaterieel erfgoed:**
  - Gaat om gebruiken en tradities die typisch zijn voor de school, de identiteit van de school mee vormgeven en telkens weer worden doorgegeven aan nieuwe generaties
  - 36,6% van de scholen heeft dergelijke tradities en gebruiken
  - Vaak gaat het om praktijken die in heel wat scholen voorkomen (bijvoorbeeld Chrysostomos, Sinterklaas, …), al kan de invulling in een specifieke school uniek zijn
  - 50% van de scholen wenst advies/ondersteuning, met het in kaart brengen en registreren van gebruiken en tradities als meest vermeld aandachtspunt

Zorg voor het schoolerfgoed

- 89,7% van de scholen heeft geen erfgoedverantwoordelijke
- Scholen geven zich gemiddeld een cijfer van 3,1/10 voor erfgoedzorg (basisscholen: 2,4/10, secundaire scholen: 5,5/10)

Zorg voor het schoolerfgoed

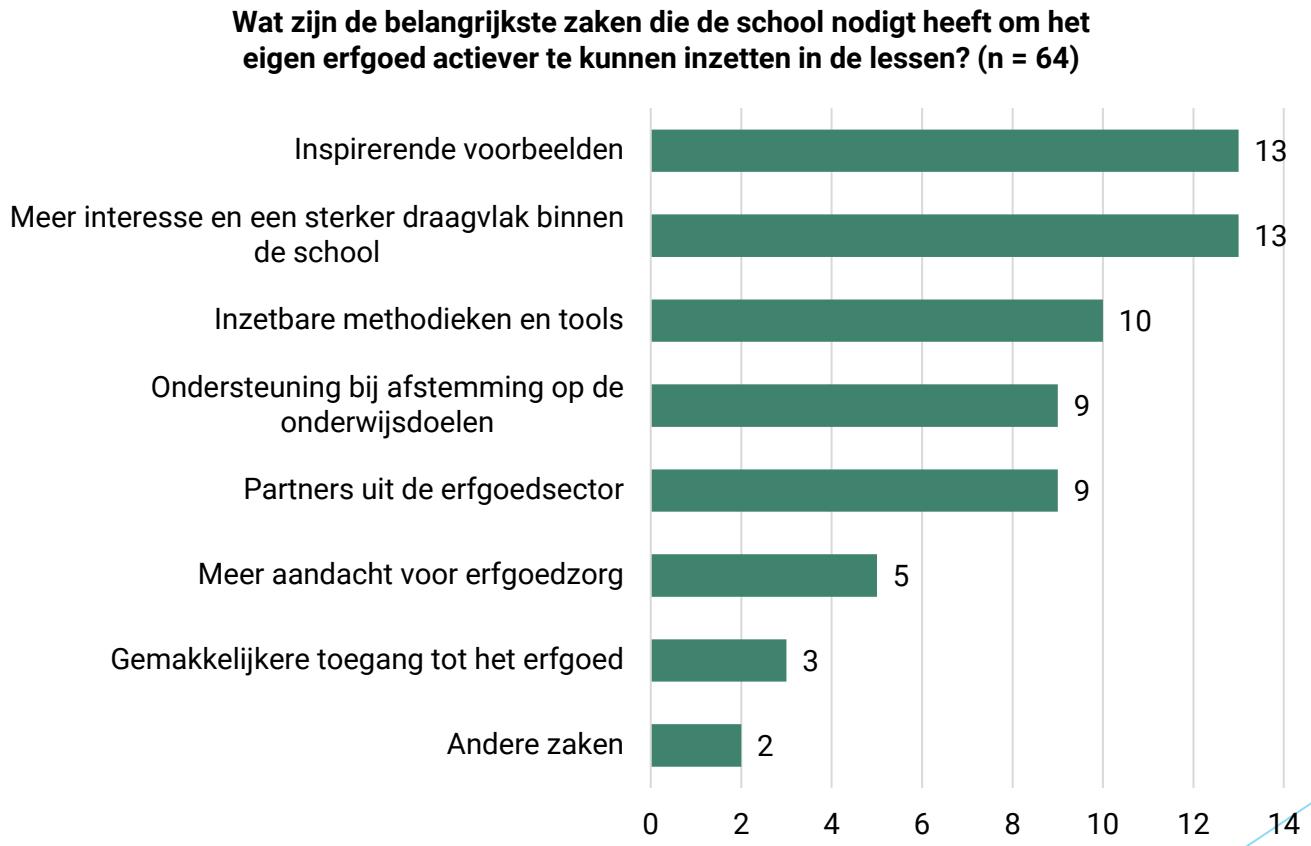

Gebruik van het schoolerfgoed

- **Gebruik in de lessen:**
  - In 16,2% van de scholen wordt het eigen schoolerfgoed in de lessen gebruikt
  - Meer scholen zijn zich bewust van de troeven van het educatief gebruik van schoolerfgoed, met als belangrijkste elementen:
    - Stimuleert erfgoedbewustzijn
    - Verrijkt de identiteitsvorming
    - Stimuleert erfgoedzorg
    - Verrijkt het omgevingsonderwijs

Gebruik van het schoolerfgoed

- **Gebruik in de lessen:**

Gebruik van het schoolerfgoed

- **Gebruik in het kader van publiekswerking:**
  - 40,5% van de scholen ondernam al acties om het eigen erfgoed bekend te maken bij het brede publiek, bijvoorbeeld via activiteiten in het kader van een jubileumviering, de organisatie van een tentoonstelling of deelname aan Open Monumentendag/Erfgoeddag
  - 33,3% van de scholen wenst advies/ondersteuning, vooral rond de opmaak van subsidiedossiers voor erfgoedprojecten
  - De lokale heemkring is de erfgoedactor die het best bekend is bij scholen

Gebruik van het schoolerfgoed

Toekomstperspectieven

- Liberas en KADOC willen de komende jaren blijven inzetten op schoolerfgoed:
  - Inspelend op de resultaten van de pilootbevraging
  - Vanuit een breed partnerschap met erfgoedorganisaties (o.a. FARO, Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee, de erfgoedcellen, …) en de onderwijskoepels
  - Sensibiliseren en bruggen bouwen tussen onderwijs en erfgoed
- Middelen zoeken voor nieuwe projecten:
  - Schoolerfgoed in Vlaanderen en Brussel diepgaander in kaart brengen
  - Via proeftuinen mogelijkheden voor het goed beheer en innovatief gebruik van schoolerfgoed verkennen, best practices ontwikkelen en laagdrempelige tools uitwerken

Contactgegevens

- Liberas
  https://www.liberas.eu
  peter.laroy@liberas.eu

- KADOC-KU Leuven
  https://kadoc.kuleuven.be
  joris.colla@kuleuven.be

- Klik hier om het rapport ‘Van klas tot schat. Analyse van de pilootbevraging over schoolerfgoed in de Limburgse mijnstreek en de ruime regio Gent’ te raadplegen

Bedankt!

Liberas
CENTRUM VOOR DE GESCHIEDENIS VAN HET VRIJE DENKEN EN HANDELEN

KU LEUVEN KADOC

ECRU

Erfgoed VIERSPRONG

FARO
Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed

Cultureel Erfgoed
Annuntiaten Heverlee

de griffel
BASISSCHOOL

COLLEGE MELLE

Vlaanderen
verbeelding werkt